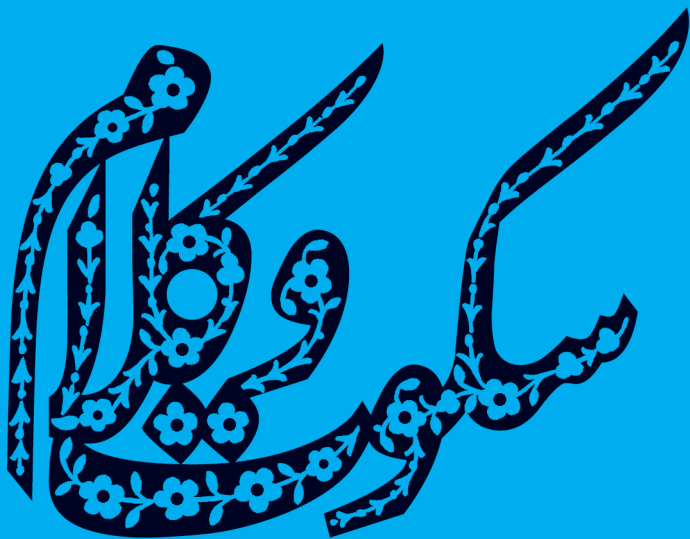

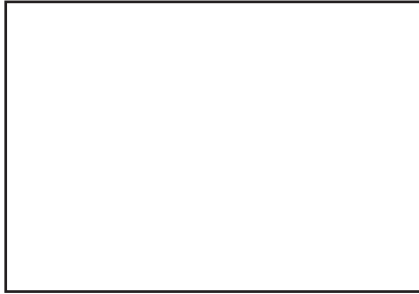

چهارک

رضا وطن دوست

مجموعه گُل

چهل حدیث سکوت و کلام
تهیه و تدوین: اداره امور فرهنگی آستان قدس رضوی

نویسنده: رضا وطن دوست

مدیر هنری و طراح گرافیک: رضا باباجانی

صفحه آرایی: محمود بازدار

تذهیب جلد: سیده فهیمه کاظمی

ناشر: انتشارات قدس رضوی

نوبت چاپ: دوم - ۱۳۹۱

شمارگان: ۳۰۰۰

چاپ: مؤسسه فرهنگی قدس

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۹۴-۸۲-۳

نشانی تهیه کننده: مشهد، حرم مطهر، صحن جامع رضوی

ضلع غربی، اداره امور فرهنگی

تلفن: ۰۵۱۱-۲۰۰۲۵۶۷

صندوق پستی: ۳۵۱-۹۱۷۳۵

حق چاپ محفوظ است.

سکوت و کلام

- ۱ خشم و خشنودی
- ۲ زیباترین و زشت‌ترین
- ۳ زشت‌گویی
- ۴ بهشت دور و نزدیک
- ۵ بیهوده‌گویی
- ۶ زیاده‌گویی
- ۷ پُرگویی
- ۸ بندِ زبان
- ۹ بازگویی ندانسته‌ها
- ۱۰ میانه‌روی در سخن
- ۱۱ داروی سخن
- ۱۲ زبان دانش
- ۱۳ رازگویی
- ۱۴ برابری سخن با فهم
- ۱۵ سخن نیکو
- ۱۶ محرمانه‌گویی
- ۱۷ دو زبانی
- ۱۸ سخن محبت‌آمیز
- ۱۹ راستگویی
- ۲۰ گفتار راستین

مجموعه گل

	۲۱
سلاح سخن	۲۲
هنگام سخن	۲۳
سخن خنده‌آور	۲۴
نشانه‌ی شخصیت	۲۵
گنج زبان	۲۶
تفاوت زبان	۲۷
سخن حکیمان	۲۸
سخن غیر ضروری	۲۹
سخن و گناه	۳۰
املا بر فرشتگان	۳۱
سخن بی اثر	۳۲
مال و سخن	۳۳
بدنامی و پرگویی	۳۴
سخن و دل‌مردگی	۳۵
گفتار و کردار	۳۶
خاموشی و آرامش	۳۷
طلای خاموشی	۳۸
سکوت و خردمندی	۳۹
سخن دو پهلو	۴۰
برکات گفتار	

پیشگفتار

قدر "مجموعه ی گل" مرغ سحر داند و بس...

کلام خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام چونان آفتابی است که زیستن بشر در ظل انوار آن، رنگی آسمانی می گیرد و طعمی الهی می یابد. پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و ائمه ی اطهار علیهم السلام، روشنگران طریق سعادتند و با هدایت های آن بزرگواران، گام های موفقیت و سعادت را در زمینه های مختلف زندگی می توان برداشت.

"مجموعه ی گل" عنوان کلی کتب احادیث موضوعی است که به همت محققان و نویسندگان دینی گرد آمده است و در هر کدام از آن به موضوعی خاص پرداخته شده که زوایای مختلف آن از منظر دین مورد مذاقه قرار گرفته است.

در این مجموعه سعی شده است کاربردی ترین موضوعات و مباحثی که نیاز بیشتر جامعه است ارائه شود. همچنین تلاش شده تا احادیثی مطرح شود که از حیث سند متقن باشد.

امید است مجموعه‌ی حاضر، بهانه‌ای شود تا فعالیت‌های گسترده‌ای در نشر آموزه‌های خاندان نور علیهم‌السلام انجام گیرد و جامعه اسلامی سرشار از معارف بلند اهل بیت علیهم‌السلام گردد.

آستان قدس رضوی
معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
اداره‌ی امور فرهنگی

مقدمه

سخن، از دید کمی و کیفی، پیوسته در معرض آفات و آسیب‌های گوناگونی است که به خاطر تأثیرات منفی بر اعتبار و شخصیت گوینده یا مخاطب، بی‌ارزش و گاه ضد ارزش تلقی می‌گردد. یکی از این آسیب‌ها افراط و تفریط در سخن گفتن است که نوعی اختلال در شخصیت انسان به شمار می‌آید، چرا که افراد پُرگو برون‌گرا و اشخاص کم‌گودرون‌گرا محسوب می‌گردند. اما این که پُر حرفی، اختلال محسوب می‌شود، به این خاطر است که سخن گفتن از ابزارهای ارتباط میان انسان‌هاست، اگر کسی بیش از حد نیاز از زبان کار بکشد آدمی پُر حرف شناخته می‌شود و پُر حرفی نشانه‌ی کم‌خردی است.

و اما اینکه چرا سکوت بیش از حد معمول، اختلال تلقی می‌شود، به این دلیل است که انسان، اجتماعی و اهل نطق آفریده شده است، اگر کسی در حرف زدن - که مهم‌ترین ابزار برقراری ارتباط به شمار می‌آید- کوتاهی کند، در حقیقت در انجام وظایف انسان و بروز ویژگی‌های خودش کوتاهی نموده است که با

این کار، نه قادر است حقش را بستاند، و نه می‌تواند اظهار وجود کند و احساسش را بر زبان جاری سازد. بنابراین، سخن که وسیله‌ی ارتباط میان انسان‌هاست آسیب‌هایی فراوان دارد که برخی از آنها عبارتند از:

پُرگویی

پُرحرفی، در مقابل کم‌گویی و گزیده‌گویی، از آفات و آسیب‌های مهم سخن است. امیرمؤمنان علی علیه السلام می‌فرمایند: آفت سخن، درازگویی است، خوشا آن‌که... زبان را از فزون‌گویی باز دارد.

با این که سخن به لطف آب است
کم گفتن هر سخن، صواب است
آب ار چه همه زلال خیزد
از خوردن پر، ملال خیزد
کم گوی و گزیده گوی چون دُر
تا ز اندک تو جهان شود پُر

زشت‌گویی

از آسیب‌های سخن که موجب ناپایداری ارتباط و کاهش اعتبار گوینده در نزد مخاطب است، زشت‌گویی است. امام علی علیه السلام در نکوهش آن فرمود: از سخن زشت پروا کن که فرومایگان را گرد

تو جمع می‌نماید و بزرگواران را از تو دور می‌سازد.

آلودگی به گناه

از آن رو که زبان بیش از هر عضو دیگری در معرض گناه و آسیب است، آدمی با گفتارش می‌تواند گناهان بی‌شمار و سنگینی را مرتکب شود که خود سرچشمه‌ی بسیاری از ناشایست‌هاست.

نجوا در سخن

نجوا در حضور دیگران، از آسیب‌های سخن است؛ چرا که این کار موجب بی‌اعتمادی و سوء ظن دیگران می‌گردد. امام صادق علیه السلام فرمود: در جمع سه نفره نباید دو نفر از آنان، به نجوا بپردازند، چرا که این کار موجب اندوه و اذیت دیگری می‌گردد.

نازگویی

آنچه از آموزه‌های دینی استفاده می‌شود، ارتباط با جنس مخالف، بر اصل فاصله گرفتن و حریم قائل شدن، استوار است و اگر ضرورتی، نیاز به گفت و گو میان آنان ایجاد کرد، تنها به هدف انتقال اطلاعات لازم، در فضایی عادی و توأم با حیا و عفت، روا می‌باشد.

تعارض بین گفتار و شخصیت گوینده

از آسیب‌های سخن، تعارض گفتار آدمی با

شخصیت و متغیرهای شخصیتی اوست. این حالت، که نشانه‌ی ناپاکی یا تزلزل درونی است، نمودهایی بسیار دارد، تعارض سخن با باورهای درونی، دورویی و دوزبانی، ناهم‌گونی سخن با سطح دانش، تعارض گفتار با رفتار و مانند آن از جمله‌ی این موارد است.

از آن رو که سخن گفتن مانند هر چیز دیگر مبتلا به آفت‌ها و آسیب‌هاست، شریعت اسلام هم از آسیب‌هایی مانند: پرگویی، کم‌گویی، زشت‌گویی، ناز‌گویی، تناقض‌گویی، راز‌گویی، بلند‌گویی و مانند آن نهی کرده است و زیان‌های آن را بازگو نموده است و همچنین ضرورت‌ها و آداب سخن گفتن را گوشزد نموده است. میانه‌گویی، گزیده‌گویی، کوتاه‌گویی، نرم‌گویی، زیباگویی و مانند آن از جمله‌ی این موارد است. آن‌چه در پی می‌آید، گوشه‌ای از آداب سخن و هشدارهایی به آفت‌ها و آسیب‌های سخن است که در ضمن چهل سخن نورانی از خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام به آن‌ها اشاره شده است.

رضا وطن دوست

۱ خشم و خشنودی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ يَكْتُبُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ بِهَا رِضْوَانَهُ إِلَى يَوْمِ يَلْقَاهُ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ يَكْتُبُ اللَّهُ لَهُ بِهَا سَخَطَهُ إِلَى يَوْمِ يَلْقَاهُ.

گاه انسان سخنی می گوید که خدا را خشنود می کند و گمان نمی کند آن سخن بدانجا رسد که خداوند بزرگ به سبب آن سخن، خشنودی خود را تا روز دیدارش برای او بنویسد. و گاه انسان سخنی می گوید که خشم و ناخرسندی خدا را در پی دارد و او گمان نمی کند آن سخن بدانجا رسد که خداوند به سبب آن سخن، خشم و ناخشنودی خود را تا روز دیدارش برای او بنویسد.

۲

زیباترین و زشت‌ترین

قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام :

أَيُّ شَيْءٍ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ أَحْسَنُ فَقَالَ الْكَلَامُ
فَقِيلَ أَيُّ شَيْءٍ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ أَقْبَحُ قَالَ
الْكَلَامُ ثُمَّ قَالَ بِالْكَلَامِ ابْيَضَّتِ الْوُجُوهُ وَ
بِالْكَلَامِ اسْوَدَّتِ الْوُجُوهُ .

بهترین چیزی که خدا آفریده کدام است؟ فرمود:
سخن گفتن. دوباره پرسیده شد: زشت‌ترین چیزی
که خدا آفریده کدام است؟ فرمود: سخن گفتن.
سپس ادامه داد و فرمود: با سخن است که روسفیدی
حاصل می‌شود و با سخن است که روسیاهی به
وجود می‌آید.

زشت گویی ۳

قَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

إِيَّاكَ وَ مَا يُسْتَهْجَنُ مِنَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يُحْبَسُ
عَلَيْكَ اللَّئَامُ وَ يُنْفَرُ عَنْكَ الْكِرَامُ.

زنهار از به زبان آوردن سخنان زشت؛ چرا که
سخن زشت فرومایگان را بر گرد تو جمع
می‌کند و گرانمایگان را از تو فراری می‌دهد.

۴

بهشت دور و نزدیک

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَدْنُو مِنَ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ
وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَتَبَاعَدُ مِنْهَا أَبْعَدَ مِنْ صَنْعَاءٍ.

انسان گاه چندان به بهشت نزدیک می‌شود که
به اندازه‌ی یک ذراع با آن فاصله دارد، پس
سخنی می‌گوید و به فاصله‌ای دورتر از صنعاء
از بهشت دور می‌شود.

بیهوده گویی

قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ:

عَجِبْتُ لِمَنْ يَتَكَلَّمُ بِمَا لَا يَنْفَعُهُ فِي دُنْيَاهُ وَ
لَا يُكْتَبُ لَهُ أَجْرُهُ فِي آخِرَاهُ.

در شگفتم از کسی که سخنانی می‌گوید که نه
در دنیایش به او سود می‌رساند و نه در سرای
دیگرش برای او اجری منظور می‌گردد.

۶

زیاده‌گویی

قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام:

إِيَّاكَ وَفُضُولَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يُظْهِرُ مِنْ عُيُوبِكَ
مَا بَطَّنَ وَ يُحَرِّكُ عَلَيْكَ مِنْ أَعْدَائِكَ مَا
سَكَنَ.

از زیاده‌گویی بپرهیز که آن عیب‌های پنهان
تو را آشکار می‌سازد و کینه‌های آرام گرفته
دشمنانت را بر ضد تو تحریک می‌کند.

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

لَا تُكْثِرُوا الْكَلَامَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّ كَثْرَةَ
الْكَلَامِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ قَسْوُ الْقَلْبِ إِنَّ أْبْعَدَ
النَّاسِ مِنَ اللَّهِ الْقَلْبُ الْقَاسِي.

در غیر از ذکر خدا، بسیار سخن نگویند؛ چرا
که زیاده‌گویی در غیر از ذکر خدا، سخت دلی
می‌آورد. دورترین مردم از خدا، آدم سخت‌دل
است.

بند زبان

— قَالَ عَلِيُّ ؓ:

— وَاعْلَمْ أَنَّ الْكَلَامَ فِي وَثَاقِكَ مَا لَمْ تَتَكَلَّمْ
بِهِ فَإِذَا تَكَلَّمْتَ بِهِ صِرْتَ فِي وَثَاقِهِ فَاحْزُنْ
لِسَانَكَ كَمَا تَحْزُنُ ذَهَبَكَ وَوَرَقَكَ.

— بدان تا سخن را به زبان نیاورده‌ای، آن در بند
توست، و همین که سخن را به زبان آوردی تو
در بند آن قرار می‌گیری. پس همان‌طور که زر
و سیم خود را در گنجینه حفظ می‌کنی، زبانت
را نیز نگهدار.

بازگویی ندانسته‌ها

قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام :

لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ بَلْ لَا تَقُلْ كُلَّ مَا تَعْلَمُ
فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدْ فَرَضَ عَلَيَّ
جَوَارِحَكَ كُلَّهَا فَرَائِضَ يَحْتَجُّ بِهَا عَلَيْكَ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

نه تنها آنچه را نمی‌دانی مگو، بلکه هر آنچه
را می‌دانی نیز بر زبان جاری مساز؛ چرا که
خداوند برای تمام اعضای بدن تو وظایفی قرار
داده که روز قیامت تو را به آنها بازخواست
می‌کند.

۱۰

میانۀ روی در سخن

قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ:

الكَلَامُ بَيْنَ خُلَّتَى سَوْءٍ، هُمَا الْإِكْثَارُ وَالْإِقْلَالُ،
فَالْإِكْثَارُ هَذَرٌ وَالْإِقْلَالُ عِيٌّ وَحَصْرٌ.

سخن میان دو خصلت زشت قرار گرفته است،
پرگویی و کم‌گویی، زیرا پرگویی به یاوه‌گویی
می‌انجامد و کم‌گویی نشان از درماندگی و
ناتوانی در سخن گفتن است.

داوری سخن ۱۱

قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام:

الكلامُ كالدَّواءِ قَلِيلُهُ نافعٌ و كَثِيرُهُ قاتِلٌ.

سخن همانند دارو است، اندکش سودمند است و بسیارش کشنده است.

زبان و دانش

قَالَ الْبَاقِرُ رضی الله عنه:

إِنِّي لِأَكْرَهُ أَنْ يَكُونَ مِقْدَارَ لِسَانِ الرَّجُلِ
فَاضِلًا عَلَى مِقْدَارِ عِلْمِهِ كَمَا أَكْرَهُ أَنْ يَكُونَ
مِقْدَارَ عِلْمِهِ فَاضِلًا عَلَى مِقْدَارِ عَقْلِهِ.

من خوش ندارم که اندازه‌ی زبان آدمی فزون‌تر
از اندازه‌ی دانش او باشد، چنان‌که خوش ندارم
اندازه‌ی دانش آدمی فزون‌تر از اندازه‌ی خرد
او باشد.

قال الصادق عليه السلام:

لَا تُطْلِعْ صَدِيقَكَ مِنْ سِرِّكَ إِلَّا عَلَى مَا لَوْ
اطَّلَعَ عَلَيْهِ عَدُوُّكَ لَمْ يَضُرَّكَ فَإِنَّ الصَّادِقَ
قَدْ يَكُونُ عَدُوَّكَ يَوْمًا مَّا.

دوستت را از رازی که داری آگاه نکن، مگر از
رازی که اگر دشمنت بر آن دست یابد، به تو
زیانی نرساند؛ چراکه ای بسا دوست، روزی
دشمن گردد.

برابری سخن با فهم

قَالَ الصَّادِقُ ع:

مَا كَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ص الْعِبَادَ بِكُنْهِ عَقْلِهِ قَطُّ
وَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ
أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ.

هیچ‌گاه رسول خدا ص متناسب با خرد و الای خود با مردم سخن نگفت، امام ع فرمود: که رسول خدا ص فرموده است: ما پیامبران، مأموریم تا با مردم تنها به اندازه‌ی درک و عقلشان سخن بگوییم.

— قَالَ الْبَاقِرُ :

— قُولُوا لِلنَّاسِ أَحْسَنَ مَا تُحِبُّونَ أَنْ يُقَالَ لَكُمْ
فَإِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ اللَّعَانَ السَّبَّابَ الطَّعَّانَ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ الْفَاحِشَ الْمُتَفَحِّشَ.

— بهترین چیزی را که دوست دارید به شما گفته
شود، به مردم بگویید؛ زیرا خداوند از شخص
لعنت‌گر دشنام ده بدگو از مؤمنان، و ناسزاگوی
بد دهن، نفرت دارد.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام:

إِذَا كَانَ الْقَوْمُ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى مِنْهُمْ اثْنَانِ دُونَ
صَاحِبَيْهِمَا فَإِنَّ فِي ذَلِكَ مَا يَحْزُنُهُ وَيُؤْذِيهِ.

در جمع سه نفره، نباید دو نفر از آنان جدای
از سومی، به نجوا بپردازند؛ چراکه این کار،
موجب اندوه و اذیت دیگری خواهد شد.

۱۷
دو زبانی

قَالَ الْبَاقِرُ :

بِسِّ الْعَبْدِ عَبْدٌ يَكُونُ ذَا وَجْهَيْنِ وَ ذَا
لِسَانَيْنِ يُطْرَى أَخَاهُ شَاهِدًا وَ يَأْكُلُهُ غَائِبًا.

بد بنده‌ای است بنده‌ی دو رو و دو زبانی که در
حضور برادرش، وی را می‌ستاید و در نهران، از
او بدگویی می‌کند.

۱۸

سخن محبت آمیز

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

— قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكِ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا.

— این سخن مرد به زن که «دوستت دارم» هرگز از دل زن بیرون نمی‌رود.

قَالَ الصَّادِقُ ع:

لَا تَغْتَرُّوا بِصَلَاتِهِمْ وَ لَا بِصِيَامِهِمْ فَإِنَّ
الرَّجُلَ رُبَّمَا لَهَجَ بِالصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ حَتَّى
لَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ وَ لَكِنْ اخْتَبَرُوهُمْ عِنْدَ
صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ.

فربین نماز و روزه مردم را نخورید؛ زیرا
آدمی گاه چنان به نماز و روزه خو می‌گیرد که
اگر آنها را ترک گوید، احساس ترس می‌کند،
بلکه آنها را به راستگویی و امانتداری بیازماید.

۲۰

گفتار راستین

— قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام:

— لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَصْدَقِ الْأَقْوَالِ:

شهادة أن لا إله إلا الله.

— شهادت دادن به این که معبودی جز خدا نیست،
از راست ترین سخنان است.

۲۱ سلاح سخنی

— قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ:

— رَبِّ قَوْلٍ أَنْفَذَ مِنْ صَوْلٍ.

— ای بسا سخنی از حمله‌ی (مسلحانه) مؤثرتر باشد.

هنگام سخن

— قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام:

— لَا خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ
كَمَا أَنَّهُ لَا خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ.

— در آن جا که باید سخن گفت، خاموشی سودی ندارد، همان طور که سخن گفتن از روی بی اطلاعی خیری نخواهد داشت.

قَالَ عَلِيٌّ رضي الله عنه:

إِيَّاكَ أَنْ تَذُكَّرَ مِنَ الْكَلَامِ مَا كَانَ مُضْحِكًا
وَإِنْ حَكَيْتَ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِكَ.

از سخنان خنده آور بپرهیز، هرچند که آن را از دیگری نقل کنی.

نشانه‌ی شخصیت

— قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ:

— تَكَلَّمُوا تُعْرَفُوا فَإِنَّ الْمَرْءَ مَخْبُوءٌ تَحْتَ
لِسَانِهِ.

— سخن بگوئید تا شناخته شوید، زیرا که شخصیت
انسان در زیر زبان او پنهان است.

۲۵ گنج زبان

— قَالَ عَلِيُّ ؓ:

— وَ اللَّهُ مَا أَرَى عَبْدًا يَتَّقِي تَقْوَى تَنْفَعُهُ
حَتَّى يَخْتَرِنَ لِسَانَهُ.

— به خدا سوگند پرهیزکاری را ندیده‌ام که تقوا
برای او سودمند باشد مگر آن که زبان خویش
را حفظ کند.

قَالَ عَلِيُّ رضی الله عنه:

إِنَّ لِسَانَ الْمُؤْمِنِ مِنْ وَرَاءِ قَلْبِهِ وَإِنَّ قَلْبَ
الْمُنَافِقِ مِنْ وَرَاءِ لِسَانِهِ لِأَنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَرَادَ
أَنْ يَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ، تَدَبَّرَهُ فِي نَفْسِهِ فَإِنْ كَانَ
خَيْرًا أَبْدَاهُ وَإِنْ كَانَ شَرًّا وَارَاهُ وَإِنَّ الْمُنَافِقَ
يَتَكَلَّمُ بِمَا أَتَى عَلَى لِسَانِهِ

همانا زبان مؤمن در پس قلب اوست و قلب منافق در پس زبان او؛ زیرا مؤمن هرگاه بخواهد سخنی گوید؛ نخست می‌اندیشد، اگر نیک بود بیان می‌دارد و اگر ناپسند باشد، پنهانش می‌کند، در حالی که منافق آن‌چه بر زبانش آمد می‌گوید.

قَالَ عَلِيٌّ ع:

إِنَّ كَلَامَ الْحُكَمَاءِ إِذَا كَانَ صَوَابًا كَانَ دَوَاءً
وَإِذَا كَانَ خَطَاءً كَانَ دَاءً.

همانا کلام حکیمان اگر درست باشد درمان
و اگر نادرست باشد درد جان است.

سخن غیر ضروری

— قَالَ عَلِيُّ عليه السلام:

- دَعِ الْقَوْلَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ وَ الْخِطَابَ فِيمَا لَا تُكَلِّفُ وَ أَمْسِكْ عَنِ طَرِيقِ إِذَا خِفْتَ ضَلَالَتَهُ فَإِنَّ الْكُفَّ عِنْدَ حَيْرَةِ الضَّلَالِ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْأَهْوَالِ.

- درباره‌ی موضوعی که اطلاع نداری و چیزی که به تو مربوط نیست سخن مگو و در جاده‌ای که از گم شدن می‌ترسی، قدم مگذار؛ چرا که خودداری به هنگام سرگردانی از انجام کارهای خطرناک بهتر است.

سخن و گناه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

أَكْثَرُ النَّاسِ ذُنُوبًا أَكْثَرُ هُمْ كَلَامًا فِيمَا لَا

يَعْنِيهِ.

پرگناه‌ترین مردم، آنانند که بیشتر بیهوده‌گویی می‌کنند.

املا بر فرشتگان

قَالَ عَلِيُّ عليه السلام:

مَرَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام بِرَجُلٍ
يَتَكَلَّمُ بِفُضُولِ الْكَلَامِ فَوَقَّفَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا هَذَا
إِنَّكَ تُمَلِّي عَلِيَّ حَافِظِيكَ كِتَابًا إِلَى رَبِّكَ
فَتَكَلِّمْ بِمَا يَعْنِيكَ وَدَعْ مَا لَا يَعْنِيكَ.

گذر امیر مؤمنان بر مردی افتاد که زیاد سخن می‌گفت، ایستاد و فرمود: تو بر دو فرشته‌ی نگهبان اعمالت نوشته‌ای املا می‌کنی و به سوی پروردگارت روانه می‌سازی، از این رو، سخنانی بگو که برایت سودمند باشد و از سخنان بیهوده دم مزن.

لَا بِنِ عَبَّاسٍ لَا تَتَكَلَّمَنَّ فِيمَا لَا يَعْنِيكَ فَإِنِّي
أَخَافُ عَلَيْكَ الْوِزْرَ وَ لَا تَتَكَلَّمَنَّ فِيمَا
يَعْنِيكَ حَتَّى تَرَى لِلْكَلامِ مَوْضِعًا.

هرگز سخن بیهوده مگو؛ زیرا بیم گناه برای تو
دارم و سخن سومند نیز هرگز بر زبان جاری
مکن مگر آنکه برای آن، اثری بینی.

مال و سخن

— قَالَ عَلِيٌّ ع:

— طُوبَى لِمَنْ ... أَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَ
أَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ لِسَانِهِ.

— خوشا به حال کسی که ... زیادی مال خویش را
انفاق می‌کند و زیادی سخن را ذخیره می‌کند.

۳۳
بد نامی و پرگویی

من وصایا خضر لموسی (علیه السلام):

وَلَا تَكُونَنَّ مَكْثَارًا (فِي الْمَنْطِقِ) مِهْذَارًا إِنَّ
كَثْرَةَ الْمَنْطِقِ تَشِينُ الْعُلَمَاءَ وَتُبْدِي مَسَاوِيَّ
السُّخَفَاءِ.

هرگز پرگو و یاوه گو مباش، چراکه پرگویی،
داناان را بدنام می کند و بدی های سبک مغزان
را آشکار می سازد.

۳۴

سخن و دل‌مردگی

— قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام:

— إِيَّاكَ وَ كَثْرَةَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يُكْثِرُ الزَّلَلَ وَ
يُورِثُ الْمَلَلَ.

— زنهار از پُرگویی؛ چرا که پُرگویی، لغزش‌ها را
زیاد می‌کند و دل‌مردگی را به ارمغان می‌آورد.

— عیون الحکم و المواعظ، ص ۹۷.

۳۵ گفتار و کردار

قَالَ عَلِيٌّ ع:

مَنْ عَلِمَ أَنَّ كَلَامَهُ مِنْ عَمَلِهِ قَلَّ كَلَامُهُ
إِلَّا فِيمَا يَغْنِيهِ.

هرکس بداند که گفتارش از زمره‌ی کردار اوست، گفتار او جز در مواردی که مفید است، اندک خواهد بود.

۳۶

خاموشی و آرامش

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام:

النُّطْقُ رَاحَةٌ لِلرُّوحِ وَ السُّكُوتُ رَاحَةٌ لِلْعَقْلِ.

سخن گفتن آرام جان است و خاموشی آرامش اندیشه.

من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۴۰۲.

طلای خاموشی ۳۷

قَالَ الصَّادِقُ (ع):

قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ إِنْ كُنْتَ زَعَمْتَ أَنَّ
الْكَلَامَ مِنْ فِضَّةٍ فَإِنَّ السُّكُوتَ مِنْ ذَهَبٍ.

از سفارش‌های لقمان به فرزندش است که
فرمود: ای پسرکم! اگر گمان بری که سخن از
جنس نقره است، پس خاموشی از طلاست.

سکوت و خردمندی

— قَالَ الرَّضَا علیه السلام:

— إِنَّ الصَّمْتَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ
إِنَّ الصَّمْتَ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ
إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ خَيْرٍ.

— خاموشی دری از درهای حکمت و دانایی است، خاموشی مهر و محبت در پی دارد؛ چرا که سکوت بر هر امر نیکی راهنماست.

سخن دو پهلو

قَالَ الصَّادِقُ (ع):

لَا يَزَالُ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يُكْتَبُ مُحْسِنًا مَا دَامَ
سَاكِتًا فَإِذَا تَكَلَّمَ كُتِبَ مُحْسِنًا أَوْ مُسِيئًا.

بندهی مؤمن تا زمانی که خاموش است، نیکوکار به
شمار می آید، اما هر وقت سخن بگوید، یا نیکوکار
رقم می خورد و یا بدکار.

۴۰

برکات گفتار

قَالَ السَّجَّادُ عليه السلام:

التَّوَلُّهُ الْحَسَنُ يُثْرِي الْمَالَ وَ يُنْمِي الرِّزْقَ
وَ يُنْسِي فِي الْأَجَلِ وَ يُحَبِّبُ إِلَى الْأَهْلِ وَ
يُدْخِلُ الْجَنَّةَ.

سخن نیک، دارایی را زیاد می‌کند، روزی را افزایش می‌دهد، آجل را به تأخیر می‌اندازد، انسان را نزد خانواده‌اش محبوب می‌گرداند و او را به بهشت می‌برد.

مجموعه گل

- مؤمن	- حُسن ظن
- صبر	- سوء ظن
- گناه	- لقمه
- صله‌ی رحم	- همنشین
- توبه	- جلوه‌ی جلال
- راستگویی	- جلوه‌ی جمال
- سخاوت و انفاق	- راه و همراه
- خوف و رجاء	- برکت
- ذکر	- همسایه
- اخلاص	- بلا
- توکل	سکوت و کلام
- دروغ	- نماز شب
- فرزندان	- حب اهل بیت علیهم‌السلام
- نماز	- معیارها
- حیا	- نشاط و غم
- ازدواج	- حُسن خُلق
- ادب	- دو گوهر
- انتظار فرج	- تهذیب
- غدیر	- ساده‌زیستی
- معاشرت	- کلام وحی
-

